

TOPLUMSALDAN BİREYSELE: MODERN TOPLUMDA DİNİN GÖRÜNÜMÜ
(Dr.Behçet BATUR, behcetbatur@yahoo.com)**Özet**

Din toplumsal ve tarihsel düzlemde sosyal bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Din toplumsal bir olgu olmasının yanı sıra aynı zamanda bireysel bir seçenektir. Olgu olması yönüyle din evrenseldir. Yani her toplum ve birey belirli dini inançlara sahiptir. Buna karşılık bir seçenek olarak din ise tarihsel süreç içerisinde farklı toplumlarda ortaya çıkmış değişik din, inanç ve değerlerin benimsenip benimsenmemesini ifade etmektedir. Söz gelimi İslam, Hıristiyanlık, Budizm veya bunların farklı mezhep ve yorumları, modern zamanlarda ortaya çıkan ateizm, deizm, nihilizm vb. felsefi kökenli din ve inançlar da bu kapsamda değerlendirilebilir. Sonuçta dinler ve inançlar, sadece toplumsal birer olgu olarak değil, aynı zamanda insanlara sunulan birer seçenek olarak görülebilirler. Geçmişin toplum merkezli din anlayışına karşılık modern toplumda birey merkezli bir din anlayışının ön plana çıktığı söylenebilir. Günümüzde bireyin dinsel tercih ve yaşamda geçmişe nazaran artan bir özerkliği olduğu rahatlıkla ifade edilebilir.

Anahtar kelimeler: Din, Toplum, Birey, Seçenek.

FROM SOCIAL TO INDIVIDUAL:**THE APPEARANCE OF RELIGION IN MODERN SOCIETY****Abstract**

Religion emerges as a social phenomenon on a social and historical level. In addition to being a social phenomenon, religion is also an individual option. Religion is universal in terms of fact. In other words, every society and individual has certain religious beliefs. On the other hand, religion as an option expresses whether different religions, beliefs and values that have emerged in different societies in the historical process have been adopted. Foreexample, Islam, Christianity, Buddhism or their different denominations and interpretations, atheism, deism, nihilism, etc. That emerged in modern times. Religions and beliefs of philosophical origin can also be evaluated in this context. After all, religions and beliefs can be seen not only as a social phenomenon, but also as an option for people. It can be said that in the modern society, an individual-centered understanding of religion has come to thefore in the modern society compared to the understanding of religion. Today, it can be easily stated that the individual has a religious preference and an increased autonomy in life compared to the past.

Keyconcepts: Religion, Society, Individual, Option.

1. Giriş

Din sosyolojisinin ana konusu kabaca din ve toplum ilişkileri olarak tanımlanabilir. Bu tanımlamada din toplumsal bir olgu ve olay olarak değerlendirilir. Genel yaklaşımda din toplumun bir ürünü olarak görülür. Bununla birlikte dinin de toplumu etkilediği ve özerk bir yapısının olduğu görüşü de dillendirilmektedir. Din ve toplum ilişkisi söz konusu olduğunda genel olarak karşımıza iki farklı görüş çıkmaktadır. Biri dinin tamamen toplumun bir ürünü olduğunu savunurken, diğeri ise toplumun mensubu olduğu dinin bir ürünü olduğunu dile getirir (Güneş, 2014: 162). İlk yaklaşım toplumu merkeze alan Durkheim ekolünün, ikinci yaklaşım ise kültürü merkeze alan Weber ekolünün temel görüşleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Din denen olgunun temel özelliği metafizik varlık alanıyla ilgili olmasıdır. Dolayısıyla din, bilimin somut dünya hakkındaki çözümlenmelerini aşan ve bilimin yetki alanı dışında kalan her şey üzerine yapılan tasarımlardır (Durkheim, 2010: 51). Batılı düşünürler din konusunu genel olarak iki kategoride açıklama eğilimindedirler. İlki dinin özülüyle ilgili, diğeri ise işleviyle ilgilidir. Dinin özü, dinin ne olduğuyla ilgili, işlevi ise dinin bireysel ve toplumsal fonksiyonu üzerinde durur (Kurt, 2008: 90). Kavram olarak aşkın bir varlığa bağlanma ve bu inancın gerektirdiği düşünce ve uygulamaların bütünü şeklinde ifade edilen din, bir inanç, ibadet ve ahlak sistemidir (Keskin, 2004: 9). Din, insanın dünyada karşılaştığı bir sürü sorunla ilgili çözüm ve anlamlandırmaya dönük bir yaklaşımı içerir. Her din, doğayı, hayatı, varlığı vb. varlık alanlarına ilişkin bir tutum ve tavır geliştirir. Tutum ve tavırlar ise dinlere göre farklılıklar gösterir (Freyer, 2013: 106).

Şunu da belirtmekte yarar vardır. Bu çalışmada din tanımına daha çok modern zamanlarda ortaya çıkan ve yayılan ateizm, deizm, agnostisizm, nihilizm vb. felsefi inanç ve düşünceler de dâhil edilebilir. Nitekim bunlar da klasik dinlerin birçok özelliğini taşımaktadırlar. Örneğin, Tanrının varlığı, hayatın anlamı, ölüm ötesi hayat, peygamberlik, kutsal kitap vb. konular bu akımların da konusu olabilmektedirler. Dolayısıyla bunların da din kategorisinde değerlendirilebileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, dinin hem toplumsal bir olgu hem de bireysel bir seçenek olarak görülmesinin yanı sıra günümüzde bazı faktörlerin de etkisiyle (küreselleşme, kentleşme, sekülerleşme, bireyselleşme vb.) dinin seçenek oluş yönünün daha baskın olduğunu vurgulayarak tüm dünya dinlerinin bireylere sunulmuş birer *inanç ve yaşam seçenekleri* oldukları üzerinde durarak dinlerin bu açıdan ve yeniden okunmalarını savunmaktır. Dolayısıyla burada gerek bölgesel gerekse de evrensel olsun tüm dünya dinlerinin birer *inanç ve hayat tercihleri* olarak değerlendirilmesi önerilmektedir.

2. TOPLUMSAL BİR OLGU OLARAK DİN

Din özünde varlığa ve hayata yönelen bir anlamlar dizgesidir. Anlama ve anlama sonucunda ifadesini bulan yaşam biçimi dinlerin ana yapısını oluşturur. Bu açıdan din tüm dünya toplumlarının ortak bir olgusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Anlamli yaşam insani ve sosyal bir vakıa olduğundan bu yönüyle din olgusal bir nitelik kazanmaktadır. Başka bir ifadeyle inanç ve inançsal yaşam evrensel olup dinler toplumun bu alanına karşılık gelmektedir. Tarihsel süreci içerisinde ele alındığında sosyolojik bir vakıa olması nedeniyle din, inansın veya inanmanın tüm birey ve toplumları yakından ilgilendirmiştir (Güneş, 2014: 154). İnsanlık tarihinde dinsiz yaşamış bir topluma rastlamak mümkün değildir. Dolayısıyla, bir dine inanma, insan topluluklarının en bariz niteliği haline gelmiştir (Kar, 2014: 420).

Giddens'in (2013: 579-580) ifade ettiği gibi, "dinin insanların yaşamlarında binlerce yıldır güçlü bir yeri olmuştur. Din, şu veya bu biçimde, bilinen tüm toplumlarda görülür. Arkeolojik kalıntılara dayanarak haklarında bilgi sahibi olduğumuz ilk toplumlara ait kayıtlar, açıkça dinsel sembol ve ayin izleri sunmaktadırlar. Mağara duvarlarında rastlanılan bulgular din inancının 40.000 yıl öncesinde de var olduğunu göstermektedir". "İzleyen tarih süresince, din, içinde yaşadığımız çevreleri nasıl algılayacağımız ve onlara nasıl tepki vereceğimizi etkileyerek insan yaşamının önemli bir parçası olmayı sürdürmüştür" (Giddens, 2013: 579-580).

Başlangıçcı insanlık tarihi kadar eskilere uzanan din, tarihin her döneminde bireyleri ve toplumları etkileyen en önemli kurumlardan birisi olmuştur (Sezgin ve Özyaşar, 2016: 512). Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam gibi ilahî dinlerde Hz. Adem'in ilk peygamber olarak kabul edildiği düşünüldüğünde dinin tarihini ilk insanla başlatmak mümkündür (Keskin, 2004: 7, Kirman, 2008: 280). Dolayısıyla din ve/ve ya metafiziğin insanın varoluşundan bu yana var olduğunu kabul etmek yanlış olmayacaktır. Bununla birlikte dinler tarihsel olarak tüm toplumlarda farklı şekillerde ortaya çıkmıştır. Evrensel dinlerin birleştirici yönlerini ayrı tutarsak, genel anlamda her toplumun farklı bir din yapısı ve anlayışı olmuştur. Söz gelimi, Yahudilik, Budizm, Mecusilik, Totemizm vb. inançlar tarihsel olarak farklı toplumlarda hayat bulmuşlardır.

Toplumsal bir olgu olan dinin sosyal hayattaki işleyişine bakıldığında dinin sosyalleşme süreciyle birlikte aileden bireylere aktarılmakta olduğu görülecektir. Keza bireyler de başlangıçta pasif birer alıcı konumunda iken daha sonra ise aktif bir dini katılım gösterebildikleri gözlemlenebilir. Sonuçta din, birey-grup-toplum etkileşimiyle sosyal hayatta yaşam alanı bulmaktadır.

"Din, sosyalleşme sürecinde öğrenilir. Bu gerçek, dinlerin coğrafi dağılımı ve bu dinlerin yeni nesiller tarafından taşınması olgusu ile daha rahat anlaşılabilir. Sosyolojik araştırmalar, insanların

yaptıkları dini tercihlerin ve devam ettikleri dini rotanın, açıkça, birlikte iştirak edilen sosyal ağlar, kurulan ilişkiler ve kişisel duygusal münasebetlerle alakalı olduğu gerçeğini gün yüzüne çıkarmıştır” (Okumuş, 2014: 443).

Toplumsal bir olgu olarak dinin modern zamanlarda da varlığını sürdürdüğü ifade edilebilir. Ancak dinlerdeki bu süreklilik geçmiş dönemlere nazaran bazı farklılıklar göstermektedir. Göze çarpan en önemli farklılıklardan biri kurumsal/geleneksel dinlerin bireysel/sosyal hayatta artık tek referans kaynağı olmaktan çıkmasıyla birlikte dinlerin bir tercih haline gelmesi ve din seçiminde bireyin artan inisiyatifidir. Bu değişimde rol oynayan temel faktörler arasında kentleşme, sanayileşme, küreselleşme ve sekülerleşme dinamikleri sayılabilir.

2. MODERN TOPLUMDA DİNİN DEĞİŞEN YAPISI: TOPLUMSALDAN BİREYSELE

Dinin bireysel bir seçenek olarak ön plana çıkması geçmiş dönemlere nazaran modern zamanların bir olgusudur. Çünkü bireyin özerkliği geleneksel tarım ve din toplumlarında oldukça sınırlıydı. Geçmiş toplumlarda birey sosyal kimliğini ağırlıklı olarak mensubu olduğu aile veya akraba sisteminden almaktaydı. Burada bireyin her türlü tercih kabiliyeti son derece sınırlıydı. Modern toplumlarda ise bireyin görece artan özerkliğinden söz edilebilir. Dolayısıyla modern birey açısından dinlerin artık tek ve zorunlu bir kabul konusu olmadıkları, aksine tercihi ve gönüllü birer seçenek durumuna geldikleri söylenebilir.

Bireyin dini değer ve/veya inançları içinde doğduğu toplumdan edindiği bilinmektedir. Dini alanda toplum çoğulculuğu bireyin tercih kabiliyeti de artmaktadır. Çoğulculuğa ve sekülerleşme ile birlikte birey toplumdan edindiği din(ler)e karşı daha özerk davranma gücüne kavuşmaktadır.

Okumuş’un (2014: 436) ifade ettiği gibi, insan, sosyalleşmeyle birlikte “toplumun ortaya koyduğu kültürü, tutum ve davranış kodlarını, inanç ve düşünce biçimlerini öğrenir. Bu öğrenme süreci de, kişinin toplum ve kültürüyle bütünleşmesini sağlar. Ancak kişinin toplum ve kültürüne uyumundan ve toplumla bütünleşmesinden bahsederken, sosyalleşme sürecinde insanın birey olarak tamamen edilgen bir konumda toplum ve kültürünün inancına, düşüncesine, tutum ve davranış kodlarına tam bir teslimiyet içinde olduğu gibi indirgemeci bir yanlıya da düşmemek gerekir. Çünkü insan, özellikle kendi düşüncesi şekillenmeye, doğru ile yanlış ayırt etmeye başladıktan sonra sosyalleşme sürecinde bir yandan öğrenme trendi içinde topluma uyum sağlarken diğer yandan da öğrendiği şeyleri kendi düşünce ve sorgulama süzgecinden geçirir. Kimi zaman itiraz eder, toplumdaki gelen her şeyi makine veya robot gibi olduğu haliyle alıp kabul etmeyebilir. İnsan, insan

olması hasebiyle toplum ve kültüre karşı büsbütün edilgen bir varlık değildir. Hem alıcı, hem de vericidir” (Okumuş, 2014: 436).

Dinler günümüzde görünürlüğü daha da artan bir şekilde birer *seçenek* oluşturmaktadırlar. Her din (bölgesel olsun evrensel olsun) inananlarına bir yaşam biçimi, inanmayanlarına da bir inanç ve yaşam seçeneği sunmaktadır. Dinin bu yönü, modern dünyada daha çok ön plana çıkmıştır. Geçmişte çoğu kimse için tek seçenek olan dinler, modern dünyada seçeneklerden biri haline gelmeye başlamıştır. Çünkü ilkel zamanlarda birey, henüz kendi varlığının ve değerinin bilincinde olmadığı için; varlığı içinde kutsal ailevi cemaatle ve onun üzerine bina edilmiş olan diğer kutsal dışı cemaat şekilleriyle yoğun şekilde belirginleşmiştir. Bu durumda bireyin özel hayatı ve bağımsız bir yaşayışı yoktur (Mensching, 2012: 35).

Bireyin doğuşunda ve tercih kabiliyetinin artmasında rol oynayan önemli değişkenlerden biri kentleşme sürecidir. Arslantaş’ın (2008: 174-175) ifade ettiği gibi “son iki yüzyılın en önemli olgularından biri olan kentleşme demografik, ekonomik ve toplumsal olmak üzere çeşitli değişkenlerle tanımlanmıştır. Farklı değişkenleri tanımlamalarının odağına yerleştiren araştırmacılara göre kentlerin sayısının artışında, kentleşme sayesinde gerçekleşen teknolojik gelişmeler, üretim biçimi ve ilişkilerinde meydana gelen değişimler ve büyük miktarda nüfus hareketleri önemli etkenlerdir. Bu etkenler kentleşmeyi sanayileşmeye ve iktisadi gelişmeye paralel olarak gerçekleşen bir nüfus birikim süreci olarak görür”. “Bu birikim sürecinde ya şehir sayısı artmış ya da mevcut şehirler büyümüş ve toplum yapısında artan oranda örgütlenme, işbölümü ve ihtisaslaşma yaratan insan davranış ve ilişkileriyle kentlere özgü değişiklikler meydana gelmiştir” (Arslantaş, 2008: 174-175).

Bununla birlikte kentleşme bireyler için din ile bezenmiş geleneklerden uzak, komşu baskısının azalmış olduğu özel alanlar yaratır (Ertit, 2014: 250). Arslantaş’ın (2008: 190-191) tespit ettiği gibi “kent ortamında cemaatçi yapılar değişmekte, birey kapalı grup ve çevre baskısından kurtularak gelenek ve çevre istemesiyle yaptığı davranış ve tutumlarda daha rahat hareket eder, düşünür, yargılar ve bilinçli tavırlar sergiler hale gelmektedir”. “Bu meydana geliş, sanayileşmeyle önemli ölçüde gelişme gösteren kentleşme ve kentleşmenin, dini cemaatçi yapıya bağlı olan tutum ve gelenekleri zayıflattığı, mevcut bu bağın zayıflamasıyla da farklı değişmelerin meydana geldiğinin açık göstergesi olmaktadır” (Arslantaş, 2008: 190-191). Kentleşme süreci sosyal hareketliliği artırarak, bireyler için daha fazla kültürel alternatifler sunar ve kendilerine özel alan yaratarak dinin kırsalda sahip olduğu gücünü kırar (Ertit, 2014: 252). Kentleşmenin bireyin lehine yarattığı gelişmelere paralel olarak kişi, dini tercih ve yaşam konusunda geçmişe nazaran daha güçlü hale gelmiştir.

Bireyin doğuşunda ve tercih kabiliyetinin artmasında rol oynayan önemli değişkenlerden bir diğeri küreselleşme sürecidir. Dünyada var olan tüm topluluklar ve sahip oldukları inançlar küreselleşme sürecinin etkisini tüm sıcaklığıyla hissetmiş ve yaşamaktadır (Coşkun, 2017: 131). Küreselleşmenin din üzerindeki en önemli etkilerinden birisi, dini küresel bütüne çekerek geçmişte sahip olduğu gelenekten uzaklaştırarak otantikliğini kaybettirmesidir (Coşkun, 2017: 124). Bu süreç bireye yerli veya milli dinin dışında farklı dünya dinlerinin varlığını göstermiş ve alternatif din ve inançlar sunmuştur. Söz gelimi Hıristiyan bireyler için İslamiyet, Budizm veya sekülerizm alternatif inanç ve düşünce biçimleridir. Aynı durum Müslüman ve diğer din/inanca sahip bireyler için de söz konusudur.

Modern zamanlarda bireyin doğuşuna ve özerkliğine yol açan önemli etmenlerden biri de sekülerleşme sürecidir. Sekülerleşme geleneksel toplumu önemli ölçüde kuşatan ve yönlendiren dinlerin mutlak egemenliğini zayıflatmıştır. Bilim, sanat, hukuk vb. kurumsal alanların ortaya çıkması ve genişlemesiyle birlikte birey hem düşünsel hem de eylemsel açıdan daha özgür bir duruma gelmiştir. Sekülerleşme dinleri toplumsal kimliği belirleyen mutlak egemen statüsünden çıkararak bireysel seçenekler konumuna yerleştirmiştir. Her ne kadardinsel bireycilik, köken itibarıyla modern-öncesine kadar götürülse de sosyal tezahürlerinin yaygınlaşması bakımından yeni bir toplumsal dinsellik biçimidir. Bir yandan dinini geleneksel formlarda yaşamayı tercih etmeyen, diğer yandan dinle bağlantısını koparmak istemeyen bireyin arayışının bir ürünü ve dindarlığının yeni toplumsal şeklidir (Ünal, 2010: 16-17).

Sekülerleşme sürecinin ortaya çıkardığı sonuçlardan biri de din ve ahlakın birbirinden ayrılması, başka bir ifadeyle ahlakın sekülerleşmesidir. Başlangıçta din ile ahlak bir bütün iken modern dönemde din ve ahlak birbirinden ayrılarak kendi öz alanına çekilerek kendi özerkliklerini ortaya koymuşlardır. Günümüzde hem dini inanç ve ibadetler hem de ahlak bir tercih konumuna gelmiştir denebilir. Ahlaki mutlaklık ile görecelilik arasında farklı felsefi düşünceler ve toplumsal tavırlar Batı düşüncesi için bilinmeyen şeyler değildir. Ancak ve özellikle coğrafi keşifler sonucu din ve ahlakın birbirine özdeş olduğu düşüncesinin bir tarafa bırakılması ve bu noktada ortaya çıkan görecelilikle ilgili söylemler Batı'da ahlakın bireyselleşmesine yol açacak sürecin başlangıç noktalarından birini oluşturmaktadır (Bilici, 2018: 350). Bu gelişme dinin/ahlakın bireyselleşmesine etkide bulunmuştur.

Kentleşme, küreselleşme, sekülerleşme vb. süreçlerin ortak adı olan ve yaklaşık üç asırdır dünyayı etkilemekte olan modernleşme olgusu yeni bir toplumsal ve kültürel durum yaratmıştır. Bunların başında da rasyonellik ve bireycilik gelmektedir. Bunların dışında toplumsal farklılaşma, uzmanlaşma, özelleşme, çoğulculuk gibi özelliklerden de söz edilebilir (Kirman, 2013: 66).

Bireycilik ve rasyonellik eğilimlerinin oluşturduğu modernleşmenin, dinin mahiyetini ve modern dünyadaki konumunu değiştirdiği bilinmektedir (Çapçioğlu, 2008: 179). Süreç içerisinde birey, kendisiyle bütünleştiği, varlığının çok az hissedildiği, bireylerarası farklılaşmanın pek olmadığı geleneksel toplumun cemaat yapısından; kendini keşfettiği, ön plana çıkardığı, değer ve önem kazandığı bir toplum yapısına doğru evrilmiştir (Batur, 2015: 194).

Geçmişin toplum merkezli din anlayışı günümüzde birey merkezli din anlayışına doğru yön değiştirmektedir. Dinin toplumsal bağlayıcılığı geçmişte ana belirleyici konumunda iken, modern dünyada din toplumsal olmaktan ziyade bireysel olmaya doğru evrilmiştir. İnsanlık tarihinde en dikkat çekici durum, kolektivismden ferdiyetçiliğe tedrici geçiştir. Böylece fert ortaya çıkmış ve bağımsız hale gelmiştir (Mensching, 2012: 88). Geçmişin ortak kimliği, günümüzün bireysel kimliğiyle yer değiştirmekte ve bu değişim kendisini günden güne daha da hissettirmektedir.

Tüm bu gelişmeler modern toplumun dinsel ve kültürel açıdan çoğulculaşmasıyla da yakından ilişkilidir. Dinî çoğulculuk tartışmaları Hristiyan dünyada ortaya çıkmış ve alevlenmiş olmakla birlikte bu problem, sadece Hristiyan dünyanın problemi değildir. Küresel düzeyde her dinî havzayı ve buralardaki her bir dinin mensubunu ilgilendirir. Günümüzde ulaşım ve iletişim araçlarının etkisinin yaygınlaştığı ve bu nedenle yerkürenin coğrafi veya kültürel hiçbir bölgesinin diğer bölgelerden yalıtılmayacağı dikkate alındığında, bu tartışmaların sadece Hristiyanlık içindeki tartışmalar olmaktan çıkıp, diğer din mensupları arasında da karşılık bulmaya başladığını görmek mümkündür (Acar, 2010: 37). Çoğulcu yapıların tarihi arka planları ne olursa olsun, onların temel özelliği eski dini tekelleri ortadan kaldırmasıdır (Aktı, 2008: 71).

İnsanların özgür tercih yapabilmeleri her şeyden önce çoğulcu bir toplumsal yapının varlığına bağlıdır. Zira serbest dinî pazarlarda sürdürülen dinî faaliyetler ile dinî çoğulculuk arasında son derece yakın, fakat karmaşık bir ilişki söz konusudur. Dinî ve cemaatçi normların yaygınlaşma derecesine bağlı olarak pazar payı geniş olan dinî grupların daha fazla faaliyet içerisinde olması ve insanlara çok çeşitli ürün ve hizmetler sunması doğaldır. Böyle bir çoğulcu yapıda insanlar, inandıkları dini tıpkı pazardaki bir müşteri gibi araştırır, inceler ve eğer beğenirlerse seçerler ve o dinin esaslarına bağlanırlar. Yapmış oldukları tercihler değişmez değildir. İnsanlar dinî kimliklerini ve dinî inançlarını her zaman değiştirme hakkına ve imkânına sahiptirler ve zaman zaman bu haklarını kullanırlar ve bir başka inanca meyledebilirler (Kirman, 2013: 76). Bireyselleşmenin günümüzde yaygın bir şekilde yaşanıyor olması, grup dindarlıklarını da ortadan kaldıran bir etken olarak rol oynamaktadır. Dinsel grup aidiyetlerinin azalması, bireysel dini yorum ve yaşayış biçimlerinin çoğalması, diğer bir ifadeyle “dini kendin oku kendin yaşa” yaklaşımının ön plana çıkmasına kapı aralamaktadır (Batur, 2015: 196).

Dinlerin modern dönemde yükselen bireysellik ve özgür tercih boyutu görece yeni bir olgudur. Bugün dinler, zorunlu değil özgür iradeye dayalı birer tercih konusudurlar. Sorun dinlere yönelen modernist veya sekülerist bakış açısının yapısında yatmaktadır. Bu yaklaşımlar dinleri birer dogma ve toplumun tarihsel ürünleri olarak değerlendirdiğinden dinlerin seçenek oluş yönleri dikkatten kaçmaktadır. Aynı sorun geçmişe dayalı din anlayışını sürdürmek isteyen kesimlerde de farklı bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bunların sorunu ise hem dinlerin tarihsel ve sosyolojik özümüyle ilgili hem de modern toplumun yapısıyla ilgili anlayış sorunundan kaynaklanmaktadır. Günümüzde din; kimlik, anlam duygusu ve bir gelenek örüntüsü temin eder. (...) Pek çok inanç, iddia, dogma ve emirler kişisel olarak anlamlı, yaratıcı, özgür, sembolik, estetik ve metinden bağımsız bir çerçevede yorumlanabilir (Zuckerman, 2009: 194).

21. yüzyılda artık tüm dünya dinlerine birer inanç ve yaşam seçeneği olarak bakılması ve bu bağlamda yeniden yorumlanması gerektiği çok açıktır. Birey, dinleri kendisine sunulan, varlığa ve hayata ilişkin bir bakış açısı ve yaşam tarzı olarak görmeli ve bunu özgür ve bilinçli bir şekilde yapması kaçınılmaz gibi görünmektedir. Modern zamanlarda dinlerin bu şekilde okunması daha doğru ve isabetli olacaktır.

Sonuç

Din ilk insandan beri tüm dünyada değişik yapı ve içerikte de olsa toplumsal ve bireysel hayatta sürekli var olmuştur. Bu var oluş günümüzde de değişimlere uğrayarak varlığını sürdürmektedir. Ancak burada önemli olan husus, din olgusunun modern zamanlarda aldığı yeni şekillerin analiz edilmesidir. Bu çalışmada bu değişimin bir boyutu ele alınmaya ve açıklanmaya çalışılmıştır. Bu da geçmişte dinin sahip olduğu sarsılmaz otorite ve geniş çaptaki toplumsal bağlayıcılığının değişime uğramış olduğunu tespit etmektir.

Geleneksel toplumlarda dini sosyalleşme toplum merkezli bir niteliğe sahip olduğundan bireyin bu noktada etki ve yetkisi oldukça sınırlı idi. Modernleşmeyi doğuran değişkenlerin (kentleşme, küreselleşme, sekülerleşme vb.) etkisiyle birlikte bireysel etki ve yetkinin yönü birey lehine dönüşmeye başlamış ve bu süreç halen devam etmektedir. Sürecin birey lehine dönüşümü dinin toplumsal bir olgu olmasına ve dinin toplumsal işlevlerine hanel getirmez. Burada sadece bireyin dini tercih ve hayatta artan inisiyatifine bir vurgu söz konusudur.

Din her dönemde temel bir olgu olmasının yanında bir seçenek olarak ortaya çıkmıştır. Ancak geçmişe gidildikçe çoğunlukla tek seçenek olan din günümüzde artan dini çeşitliliğe ve çoğulculuğa bağlı olarak bir tercih olma noktasına ulaşmış bulunmaktadır. Dolayısıyla günümüzde dinin seçenek

oluş yönü daha çok ön plana çıkmakta ve bu yönüyle önem kazanmaktadır. Modern toplumun bilim ve birey merkezli yapısı bunu doğurmuştur.

Tüm dünya dinlerini modern zamanlarda bir inanç ve yaşam seçeneği olarak değerlendirmek ve buna göre yeniden yorumlamak gerekir. Bu girişim sosyal bir olgu olarak dinin önemini dışlamaz, aksine bundan, değişen sosyokültürel yapının farkında olarak artık dinlerin geleneksel birer kurum şeklinde sürdürülmediği kentleşme, küreselleşme, rasyonelleşme ve sekülerleşme dinamiklerinin de etkisiyle ortaya çıkan yeni durumun göz ardı edilmemesi gerektiği anlaşılmalıdır. Sonuçta modern toplumda dinin görünümü toplumsal olmaktan ziyade bireyseldir. Günümüzde bireyin dinsel tercih ve yaşamda geçmişe nazaran artan bir özerkliği olduğu rahatlıkla ifade edilebilir.

KAYNAKÇA

- Acar, R. (2010). John Hick'in Dinî Çoğulculuğunun Din-Karşıtı Tazammunları. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, cilt: 1 sayı: 1-2, ss.35-63.
- Aktı, Ü. (2008). *Sosyolojik Açıdan Küreselleşme ve Din*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi SBE Felsefe ve Din Bilimleri ABD.
- Arslandaş, H. A. (2008). Sosyal Değişme, Kentleşme ve Kentleşmenin Din Üzerine Etkileri. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Yıl: 13, Sayı: 2, ss.171-196.
- Batur, B. (2015). Türkiye'de Modernleşme, Din ve Din Adamlığı. *TurkishStudies (Elektronik)*, c. 10, s. 10, ss.181-200.
- Bilici, M. V. (2018). Tüketim Toplumu, Sekülerleşme ve Ahlakın Üç Kipi. *İş Ahlakı Dergisi*, ss. 329-358.
- Coşkun, H. (2017). Küreselleşme Sürecinde Din. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5 / 2, ss.115-134.
- Çapçioğlu, İhsan. (2008). Küreselleşme, Kültür ve Din. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 49 / 2, ss.153-183.
- Durkheim, E. (2010). *Dinsel Yaşamın İlk Biçimleri*. (çev: Özer Ozankaya). İstanbul: Cem Yayınları.
- Ertit, V. (2014). Sekülerleşmenin Hızlandırıcısı Olarak Kentleşme. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı. 41, ss.247-253.
- Freyer, H. (2013). *Din Sosyolojisi*. (çev. Turgut Kalpsüz). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Giddens, A. (2013). *Sosyoloji*. (çev: Oktay Özdemir). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Güneş, A. (2014). Sosyolojik Olarak Din ve Toplum İlişkileri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, ss.153-164.
- Kar, S. (2014). Bütün Dinler Aynı Hakikate Mi Götürür? Tanrı Anlayışları Bağlamında Bir Değerlendirme. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, ss.419-436.
- Keskin, Y. M. (2004). Din ve Toplum İlişkileri Üzerine Bir Genelleme. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, sayı. 2, ss.7-21.
- Kirman, M. A. (2008). Küreselleşme Sürecinde Sekülerleşme ve Dinin Geleceği. <http://www.ayk.gov.tr/wpcontent/uploads/2015/01/%C4%B0RMANM.AliK%C3%9CRESELLE%C5%9EMES%C3%9CREC%C4%BONDESEK%C3%9CLERLE%C5%9EMEVED%C4%B0%C4%B0NGELECE%C4%9E%C4%B0.pdf>, ss.279-295.
- Kirman, M. A. (2013). Rasyonel Seçim Kuramı. *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, ss.66-98.
- Kurt, A. (2008). Sosyolojik Din Tanımları ve Dine Teolojik Bakış Sorunu. *Uludağ*

Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, ss.73-93.

Mensching, G. (2012). *Din Sosyolojisi*, (çev. Mehmet Aydın). Konya: Literatürk Yayınları.

Sezgin, R , Özyaşar, H . (2016). Afro-Avrasya Ülkelerinde İslami Muhasebe Ve Kültürel

Paradigmasının Spesifik Özellikleri . Dumlupınar

Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, ss. 511-527

Okumuş, E. (2014). Din ve Sosyalleşme. *TurkishStudies*, ss.429-454.

Ünal, M. S. (2010). Dinsel Bireycilik: Tehdit mi Fırsat mı? *Dini Araştırmalar Dergisi*, C. 13,
S. 37, ss. 5-18.

Zuckerman, P. (2009). *Din Sosyolojisine Giriş*. (çev. İhsan Çapçioğlu ve Halil Aydınalp).
Ankara: Birleşik Yayınları.